

Primljen / Received: 9.11.2017.

Ispravljen / Corrected: 9.1.2020.

Prihvaćen / Accepted: 10.4.2020.

Dostupno online / Available online: 10.5.2020.

Posebni slučajevi dokazivanja uporabljivosti građevnih proizvoda

Autori:

Doc.dr.sc. **Goran Puž**, dipl.ing.građ.
Hrvatske ceste d.o.o., Hrvatska
Goran.Puz@hrvatske-ceste.hr
Autor za korespondenciju

Mr.sc. **Igor Džajić**, dipl.ing.građ.
Institut IGH d.d., Hrvatska
igor.dzajic@igh.hr

Stručni rad

Goran Puž, Igor Džajić

Posebni slučajevi dokazivanja uporabljivosti građevnih proizvoda

U procesu građenja izvođač nabavlja proizvode koje prati određena dokumentacija, čiju usklađenost s propisima dodatno provjerava nadzorni inženjer. Do nedoumica dolazi kod ugradnje proizvoda koji pripadaju neusklađenom području normi, proizvoda za koje ne postoje tehničke specifikacije ili proizvoda koji dolaze na gradilište bez "CE" ili "C" oznaka. U radu se analizira regulativa koja se odnosi na građevne proizvode i iznose stavovi autora o postupanju u posebnim slučajevima, a dan je i osvrt na situaciju u drugim zemljama EU.

Ključne riječi:

građevni proizvod, zakonska regulativa, "CE" oznaka, nadzor nad izgradnjom

Professional paper

Goran Puž, Igor Džajić

Special cases of construction products performance verification

In the construction process, the contractor purchases products accompanied with certain documentation, whose compliance with regulations is additionally checked by the supervising engineer. Cases of doubt arise with regard to products that belong to the area of non-harmonised standards, i.e. for products without technical specifications or products that come to the construction site without "CE" or "C" marks. Regulations applicable to construction products are analysed in the paper, and the authors' opinion on action to be taken in special cases is presented. An overview of situation in other EU countries is also given.

Key words:

construction product, legislation, "CE" mark, expert supervision of construction works

Fachbericht

Goran Puž, Igor Džajić

Sonderfälle zum Nachweis der Verwendbarkeit von Bauprodukte

Während des Bauprozesses beschafft der Auftragnehmer Produkte, die von einer bestimmten Dokumentation begleitet wird, deren Konformität mit den Vorschriften zusätzlich vom Aufsichtsingenieur überprüft wird. Zu Bedenken kommt es beim Einbau von Produkten, die zum nicht angepassten Bereich der Normen gehören, Produkte für die es keine technischen Spezifikationen gibt oder Produkte, die ohne die Kennzeichnung „CE“ oder „C“ auf die Baustelle kommen. In der Abhandlung werden die Vorschriften analysiert, die sich auf Bauprodukte beziehen und es werden die Ansichten der Autoren zum Vorgehen in Sonderfällen präsentiert, und es wird auch eine Übersicht der Situation in anderen EU-Ländern dargelegt.

Schlüsselwörter:

Bauprodukt, gesetzliche Regelung, „CE“-Kennzeichen, Bauaufsicht

1. Uvod

Glavni dokument koji regulira područje trgovanja građevnim proizvodima na zajedničkom tržištu Europske unije je Uredba (EU) br. 305/2011 Europskog parlamenta i Vijeća (*Uredba*) koja propisuje usklađene uvjete trgovanja građevnim proizvodima [1], a uređuje, između ostalog i ocjenjivanje i provjeru stalnosti svojstava. Sustav koji se temelji na Uredbi usklađuje uvjete za stavljanje na tržište građevnih proizvoda uspostavom zajedničkog tehničkog jezika kojim su definirane bitne značajke s obzirom na njihova svojstva u usklađenim tehničkim specifikacijama: usklađenim normama i europskim dokumentima za ocjenjivanje, koji trebaju obuhvatiti područje temeljnih zahtjeva za građevine. Početak primjene *Uredbe* podudara se s datumom ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju, 1. srpnja 2013. godine. *Uredba* je uvedena u nacionalno zakonodavstvo RH zajedno sa Zakonom o građevnim proizvodima [2], i ta dva dokumenta čine osnovu sustava ocjenjivanja i provjere stalnosti svojstava građevnih proizvoda.

Samo građenje (kao i projektiranje, uporabu i održavanje) građevina uređuje Zakon o gradnji [3], kojim se, između ostalog, propisuje obveza ispunjavanja temeljnih i drugih zahtjeva za građevinu. Temeljni zahtjevi za građevinu se uređuju Tehničkim propisima, u skladu s načelima europskog usklađivanja tehničkog zakonodavstva. Pojednostavljeno, možemo reći da Zakon o građevnim proizvodima regulira trgovanje građevnim proizvodima, a Zakon o gradnji s podzakonskim aktima ugradnju građevnih proizvoda.

Po definiciji [1], "građevni proizvod" znači svaki proizvod ili sklop koji je proizveden i stavljen na tržište radi stalne ugradnje u građevinu ili njezine dijelove te čija svojstva imaju učinak na svojstva građevine s obzirom na temeljne zahtjeve za građevinu. Građevni proizvodi mogu biti vrlo raznoliki, a razlike u značaju, veličini, složenosti i namjeravanoj uporabi građevnih proizvoda rezultiraju složenim pravilima koja dovode do različitih interpretacija i neusklađenosti u primjeni. Treba imati na umu da je Europska unija zajednica zemalja koje imaju različite tradicije graditeljstva u smislu regulative i uobičajene prakse.

Pravila koja reguliraju uvjete za stavljanje građevnih proizvoda na tržište Europske unije proizašla su iz usklađenih temeljnih zahtjeva na građevine, koje ne smiju ugrožavati sigurnost osoba ili imovine i ne smiju biti štetne za okoliš. *Uredba* se odnosi na građevne proizvode u takozvanom usklađenom ili harmoniziranom području, u koje su uključeni oni proizvodi za koje postoje usklađene tehničke specifikacije, a nacionalni se Zakon o građevnim proizvodima najvećim dijelom odnosi na neusklađeno (neharmonizirano) područje. Ta dva područja razlikuju se po statusu normi proizvoda: usklađene – harmonizirane norme prihvaćene su od normizacijskih tijela u izvornom obliku na čitavom području EU, a neusklađene – neharmonizirane norme imaju i nacionalna obilježja.

Unutarnje tržište Europske unije u načelu je područje bez unutarnjih granica u kojemu je zajamčena sloboda kretanja robe, a nacionalne mjere koje ometaju trgovinu robom u pravilu

su zabranjene. Međutim, države članice imaju pravo utvrditi neke nacionalne mjere u svrhu zaštite zdravlja, okoliša i radnika prilikom uporabe građevnih proizvoda. Glavni cilj *Uredbe* je unaprijediti funkcioniranje jedinstvenog tržišta i poboljšati slobodno kretanje građevnih proizvoda u EU-u utvrđivanjem usklađenih uvjeta za njihovo stavljanje na tržište, što se nastoji postići propisivanjem četiriju osnovnih elemenata sustava ocjenjivanja sukladnosti građevnih proizvoda. To su:

- sustav harmoniziranih tehničkih specifikacija
- dogovoreni sustav potvrđivanja sukladnosti za svaku skupinu proizvoda
- okvir uspostave sustava prijavljenih tijela – tijela treće strane
- "CE" označavanje [4].

Smisao *Uredbe* nije bio uskladiti nacionalna zakonodavstva zemalja članica, što znači da su privatni i javni naručitelji slobodni postaviti vlastite zahtjeve na svojstva proizvoda. Na razini EU usklađuju se metode ispitivanja proizvoda, način pisanja Izjave o svojstvima, označavanje proizvoda oznakom "CE" kao i postupak ocjenjivanja i provjere stalnosti svojstava, dok se na nacionalnoj razini propisuje izbor vrijednosti kojima su definirane razine svojstava za određenu namjenu proizvoda. U primjeni sustava koji služi utvrđivanju usklađenih uvjeta za stavljanje na tržište građevnih proizvoda uočeni su mnogi problemi, a ni ekonomski učinci nisu na razini očekivanja. Studija o primjeni *Uredbe* [4], načinjena za Europsku komisiju, ističe probleme u funkcioniranju jedinstvenog tržišta, posebno one koji proizlaze iz posebnih nacionalnih zahtjeva za označavanjem određenih proizvoda, te one koji su posljedica nedostatnog tržišnog nadzora.

Na našim gradilištima javljaju se građevni proizvodi s područja EU s različitom dokumentacijom. Zakonom o građevnim proizvodima u određenim situacijama je dopuštena ugradnja proizvoda bez proizvođačeve Izjave o svojstvima i bez oznake ("C" ili "CE"), pa dolazi do nedoumica o tome koji se proizvod smije, a koji ne smije prihvatiti i ugraditi. Prema Zakonu o gradnji [3], izvođač mora ugrađivati građevne proizvode u skladu sa Zakonom i posebnim propisima, te osigurati dokaze o svojstvima ugrađenih građevnih proizvoda u odnosu na njihove bitne značajke, kao i isprave o sukladnosti određenih dijelova građevine s temeljnim zahtjevima za građevinu, te dokaze kvalitete (rezultati ispitivanja, zapisi o provedenim procedurama kontrole kvalitete i dr.) za koje je određena obveza prikupljanja tijekom izvođenja radova. Ispunjavanje propisanih obveza izvođača provjerava nadzorni inženjer.

U svakoj od država Europskog gospodarskog prostora, pa i u Republici Hrvatskoj, uspostavljene su Kontaktne točke za građevne proizvode, sa zadatkom da pružaju podatke o odredbama unutar svog državnog područja, s ciljem ispunjenja temeljnih zahtjeva za građevine, koji se primjenjuju na namjeravanu uporabu svakoga građevnog proizvoda. U *Uredbi* stoji da bi kontaktne točke "trebale pružiti informaciju o pravilima koja se primjenjuju na ugradnju, sklapanje ili montažu određene vrste građevnog proizvoda". Kontaktna točka za građevne

proizvode pri Ministarstvu graditeljstva i prostornoga uređenja (MGiPU) daje službene informacije, stoga mišljenja iznesena u radu predstavljaju osobni stav autora i poziv na širu stručnu raspravu o posebnim slučajevima koji se javljaju na gradilištu i izazivaju nedoumice uz ozbiljne financijske posljedice.

2. Proizvodi s "CE" ili "C" oznakom

2.1. Oznake proizvoda

Proizvodi koji se stavljaju na zajedničko tržište Europske unije nose prepoznatljivu "CE" oznaku, kojom proizvođač potvrđuje da su ocijenjena i provjerena bitna svojstva prema odredbama usklađene tehničke specifikacije, a to je najčešće usklađena (harmonizirana) norma proizvoda (hEN) ili Europski dokument za ocjenjivanje (eng. *European Assessment Document* - EAD). Za proizvode čije norme nisu usklađene na razini EU uporaba hrvatskih tehničkih specifikacija regulira se nacionalnim zakonodavstvom i takvi proizvodi na našem tržištu nose "C" oznaku.

Norme za građevne proizvode (često ih nazivamo specifikacijama) koje usvoji Hrvatski zavod za normizaciju (HZN), obavezne su za primjenu kada su izričito navedene u jednom od Tehničkih propisa. Prihvaćene norme usklađenog područja tako su navedene u Tehničkom propisu kojim se utvrđuju tehničke specifikacije za građevne proizvode u usklađenom području [5] pa se certifikati i izvještaji o ispitivanju u usklađenom području izdaju na temelju tih, usklađenih tehničkih specifikacija. Certifikati i izvještaji o ispitivanju u neusklađenom području izdaju se na osnovi normi koje su popisane u Tehničkom propisu o građevnim proizvodima (TPGP) [6] i drugim tehničkim propisima. Dakle, norme u obveznu primjenu uvodi resorno ministarstvo (MGiPU), donošenjem Tehničkih propisa. Norme u tehničkim propisima su datirane, što znači da propis sadrži poziv na određeno izdanje norme, pa se mora redovito ažurirati kako bi se pratila nova izdanja koja usvaja Hrvatski zavod za normizaciju.

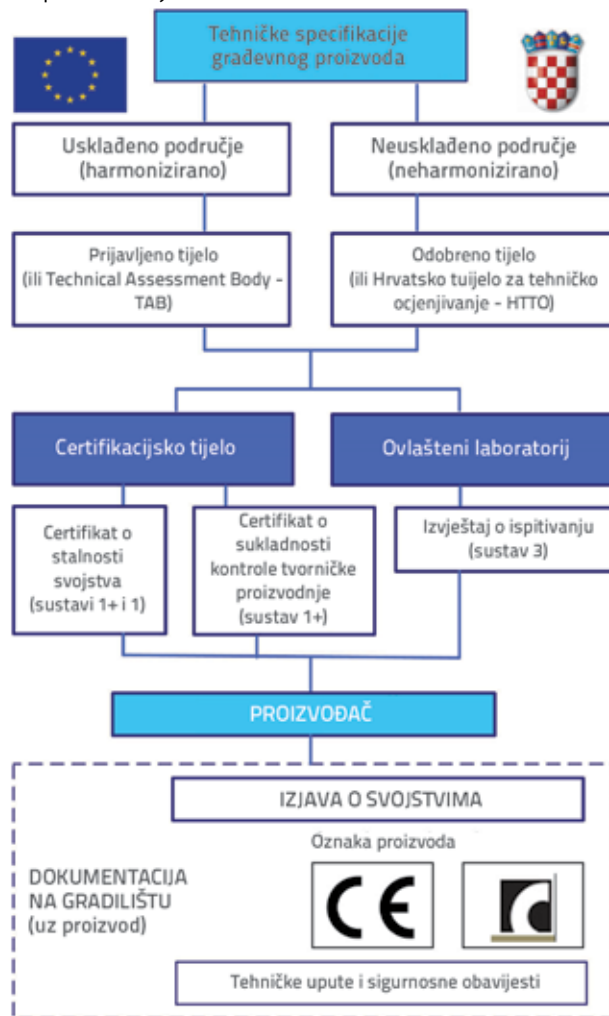
Oznaku "C" također nose i proizvodi koji imaju Hrvatsku tehničku ocjenu (HTO). Takvi proizvodi nemaju certifikat, ali se u načelu provode propisani postupci prema određenom sustavu ocjenjivanja i provjere stalnosti svojstava.

2.2. Zadaće treće strane

Temeljna odgovornost za usklađenost s normama odnosno drugim specifikacijama proizvoda je na proizvođaču. Tijela treće strane osiguravaju neovisnu potvrdu da je građevni proizvod usklađen s određenim zahtjevima i to provedbom radnji ocjenjivanja i provjere stalnosti svojstava [7], koje ovise o zadanom sustavu ocjenjivanja. Sustavi, poznati pod brojčanim oznakama 1+, 1, 2+, 3 ili 4, razlikuju se po strogosti, odnosno opsegu propisanih radnji i podjeli odgovornosti između proizvođača i treće strane, a propisuju se ovisno o značaju proizvoda za temeljne zahtjeve za građevinu. Postupak koji

prethodi stavljanju na tržište građevnih proizvoda za koje postoje norme (tehničke specifikacije) pojednostavljeno je prikazan na slici 1.

Resorno ministarstvo (MGiPU) rješenjima imenuje tijela koja obavljaju radnje treće strane: u usklađenom području proizvoda to su prijavljena tijela (Notified Body), a u neusklađenom području taj zadatak povjeren je odobrenim tijelima. Proizvođač i prijavljeno, odnosno odobreno tijelo provode propisani niz radnji na temelju kojih proizvođač sastavlja obveznu Izjavu o svojstvima i stavlja propisanu oznaku na građevni proizvod. Službena potvrda opsega ovlasti prijavljenih tijela nalazi se na stranicama EU, u tzv. NANDO bazi [8]. Postupci koji prethode stavljanju "CE" oznake na proizvode opisani su u brošuri Europske komisije [9].

Slika 1. Shematski prikaz postupka koji prethodi stavljanju građevnih proizvoda za koje postoje norme na tržištu

Za one građevne proizvode koji nisu obuhvaćeni normama moguće je izraditi europsku tehničku ocjenu (European Technical Assessment - ETA) ili nacionalnu tehničku ocjenu (HTO), koja u praksi predstavlja specifikaciju napisanu za određeni proizvod. Tijela treće strane koja se bave izradom ETA nazivaju se

kraticom TAB, što dolazi od Technical Assessment Body, dok su njihov pandan na nacionalnom području u nas HTTO – Hrvatska tijela za tehničko ocjenjivanje.

U RH je, u trenutku pisanja rada, postojalo samo jedno tijelo za tehničko ocjenjivanje građevnih proizvoda (HTTO). Tijekom svog postojanja u razdoblju od deset godina (2009.-2019.), ovo je HTTO izdalo ukupno 46 tehničkih ocjena S obzirom na broj i raznolikost građevnih proizvoda na tržištu, može se ocijeniti da je broj izdanih dokumenata malen. Razlog tome djelomično je u cijeni i dugotrajnosti postupka, koji sadrži formalnu proceduru u koju je uključeno MGiPU, kao i potvrdu svojstava ispitivanjima u laboratoriju. Za relativno malo tržište poput hrvatskoga proizvođačima koji nemaju osiguran plasman većih količina proizvoda ne isplati se ishoditi ocjenu, već traže druge načine za izradu dokumentacije koja omogućuje ugradnju.

2.3. Provjera dokumentacije proizvoda na gradilištu

Kod provjere dokumentacije na gradilištu za proizvod koji ima Izjavu o svojstvima i "CE" ili "C" oznaku bitno je obratiti pozornost na sljedeće:

1. Provjera prateće dokumentacije proizvoda

Uz proizvod treba biti priložena proizvođačeva Izjava o svojstvima, te na proizvodu treba stajati "CE" ili "C" oznaka, a treba biti priložena i uputa te sigurnosne obavijesti, sve na hrvatskom jeziku. Podaci svih dokumenata i oznake na proizvodu moraju se slagati međusobno i s odredbama projekta. Osim navedenih, na tržištu građevnih proizvoda nalaze se i druge oznake, koje imaju nacionalni značaj. Ugradnja proizvoda koji nose neku nacionalnu oznaku (pandan našoj oznaci "C") omogućena je uz posebne uvjete, koji su opisani kasnije.

Posebnu pažnju treba obratiti na zahtijevana svojstva bitnih značajki proizvoda jer se često slični proizvodi razlikuju u svojstvima bitnih značajki zbog različitih namjeravanih uporaba. Namjeravana uporaba trebala bi biti jednoznačno određena u projektnoj dokumentaciji, konkretno, u Programu kontrole i osiguranja kvalitete kao sastavnom dijelu glavnog projekta.

2. Provjera certifikata / izvješća

Inženjer na gradilištu, u slučaju sumnje u Izjavu o svojstvima, mora provjeriti je li izdana na temelju certifikata ili izvještaja koji su na snazi. Ovo je vrlo bitno, jer se događa da se izjave o svojstvima pišu na temelju certifikata koji su povučeni, više ne vrijede, ili vrijede samo na nacionalnom području neke države – članice ili se uopće ne odnose na regulativu koja regulira tržište građevnih proizvoda. Tijelo koje je izdalo certifikat dužno je dati obavijest o njegovu trajanju, bilo kroz javno dostupan registar certifikata na internetu, bilo na zahtjev. Proizvođač ili osoba koja ga zastupa nisu dužni osoblju gradilišta predložiti certifikat ili izvještaj o ispitivanju za isporučeni proizvod. Ako je došlo do sumnje, odgovorna osoba na gradilištu može provjeriti registre i pronaći popis važećih dokumenata. Ovo se ne odnosi na proizvode u sustavu ocjenjivanja i provjere stalnosti svojstava

4, u kojemu proizvođač piše Izjavu o svojstvima bitnih značajki na temelju radnji koje je sam proveo. U tom slučaju tijelo treće strane ne sudjeluje u postupku ocjenjivanja svojstava, pa nema ni certifikata.

3. Provjera sukladnosti s projektom građevine

U Izjavi o svojstvima i na oznaci definirane su određene vrijednosti bitnih značajki proizvoda koje se odnose na temeljne zahtjeve za građevinu. Prema TPGP, članak 13, označeni proizvod može se ugraditi u građevinu ako je u skladu sa zahtjevima iz projekta građevine. U članku 12 istog propisa naglašena je uloga Programa kontrole i osiguranja kvalitete (PKOK) u definiranju svojstva građevnih proizvoda za projektiranu građevinu. I Tehnički propis za građevinske konstrukcije (TPGK) [10] navodi PKOK kao mjerodavan dio projekta po pitanju svojstava građevnih proizvoda.

Oba propisa, TPGP i TPGK, navode glavni projekt kao mjerodavan za određivanje svojstava građevnih proizvoda koji se ugrađuju, međutim oba dopuštaju detaljniju razradu zahtjeva u izvedbenom projektu.

4. Kontrolna ispitivanja

TPGP i TPGK nalažu obveznu provedbu kontrolnih postupaka – kontrolnih ispitivanja prema projektu građevine (odnosno prema PKOK) neposredno prije ugradnje. Kontrolna ispitivanja može odrediti i nadzorni inženjer zbog sumnje. Program kontrolnih ispitivanja treba biti usuglašen prije početka radova, a njegovu provedbu nadzire nadzorni inženjer. Bitno je da postoji suglasnost oko cilja, opsega i kontrole provedbe ovih ispitivanja između investitora, izvođača i nadzora.

3. Građevni proizvodi bez oznake

3.1. Propisane okolnosti prihvaćanja proizvoda bez oznake

Neki projektanti PKOK-om određuju kako se na gradilištu predmetne građevine mogu prihvatiti, odnosno ugraditi u građevinu samo građevni proizvodi s Izjavom o svojstvima i pripadnom oznakom. Međutim, Zakon o građevnim proizvodima predviđa mogućnost da se u građevinu legalno ugrade proizvodi za koje nije izdana Izjava o svojstvima, a nemaju ni "CE" ili "C" oznaku. Takvi proizvodi mogu se legalno ugraditi u dva slučaja:

- kada uporabljivost proizvoda proizlazi iz projekta
- kada se proizvod legalno prodaje u drugoj državi članici u neusklađenom području (slika 2.).

3.2. Projektirani proizvodi

Prema Uredbi [1], proizvođač proizvoda u usklađenom području objavljuje bitna svojstva proizvoda, piše Izjavu o tome i stavlja znak na pakiranje, čime preuzima punu odgovornost za usklađenost proizvoda s iskazanim svojstvima bitnih značajki. Prema Zakonu o građevnim proizvodima, građevni proizvod može

biti proizveden pojedinačno ili po posebnoj narudžbi, na gradilištu ili u pogonu izvan gradilišta u svrhu ugradnje u konkretnu građevinu (članak 27). U tom slučaju svojstva proizvoda u odnosu na njegove bitne značajke trebaju biti određena u glavnom projektu. Može se reći da, umjesto opće tehničke specifikacije, za ovakav proizvod vrijedi specifikacija sadržana u projektu i iz nje proizlazi dokaz uporabljivosti za ovakve proizvode, pa oni ne moraju imati oznaku i Izjavu o svojstvima. TPGK [10] naglašava (članak 13): *svojstva građevnih proizvoda u odnosu na njihove bitne značajke za namjeravanu uporabu građevine, predvidiva djelovanja i utjecaje okoliša na građevinu u njezinom projektiranom (proračunskom) uporabnom vijeku moraju se odrediti u programu kontrole i osiguranja kvalitete iz projekta građevinske konstrukcije*. Isti propis u istom članku propisuje da se zahtjevi koji nisu bili poznati u vrijeme izrade glavnog projekta ili nisu bili obuhvaćeni glavnim projektom, moraju razraditi u izvedbenom projektu. Pravilnik o obaveznom sadržaju i opremanju projekata građevina u članku 35 zahtijeva da izvedbeni projekt sadrži detaljnije opise i dodatne računске provjere, odnosno detaljniju razradu programa kontrole i osiguranja kvalitete. U praksi se događa da proizvođač, s kojim je izvođač ugovorio isporuku (izradu) određenog proizvoda, načini dio izvedbene dokumentacije, koju onda projektant izvedbenog projekta po potrebi doručuje i oprema kao dio izvedbenog projekta i preuzima odgovornost.

U praksi se najčešće javljaju dva slučaja u kojima se legalno ugrađuju proizvodi bez Izjave o svojstvima i oznake:

Slučaj 1

Građevni proizvod proizveden je pojedinačno ili po posebnoj narudžbi u izvanserijskom postupku, u pogonu izvan gradilišta u svrhu ugradnje u konkretnu građevinu. U tom slučaju, prema Zakonu o građevnim proizvodima, članak 27, proizvođač ugrađuje ovakav proizvod i preuzima odgovornost za njega, kao i za ugradnju i to izjavom upisanom u građevinski dnevnik.

U praksi se može pojaviti pitanje o tome tko zastupa proizvođača na gradilištu. Zakon o građevnim proizvodima izrijekom navodi da izrada tehničke dokumentacije ne može biti dio ovlaštenog zastupnika (članak 31), što se može tumačiti i na način da zastupnik ne može dati izjavu u dnevnik. Ako se radi o distributeru koji proizvod stavlja na raspolaganje na tržište RH, također je moguće tumačenje prema kojemu samo proizvođač može dati izjavu (članak 33). No, ako distributer prodaje proizvod pod svojim imenom ili trgovačkim znakom, on se smatra proizvođačem i može dati izjavu u građevinski dnevnik. Na gradilištu u tom slučaju valja utvrditi da:

- glavni projekt sadrži detaljnu specifikaciju proizvoda
- osoba odgovorna za ugradnju legitimno zastupa proizvođača, kako bi mogla upisom u dnevnik potvrditi da je proizvod načinjen prema specifikaciji i u vanserijskom postupku.

Osim upisa, implicitno se može zaključiti da proizvod treba pratiti i "posebna narudžba" odnosno tehnička specifikacija proizvođača iz koje je razvidno (koja je dokaz) da je proizvod načinjen upravo prema odredbama glavnog projekta.

Slučaj 2

Građevni proizvod izrađen je na gradilištu pojedinačne građevine u koju će biti ugrađen. TPGP specificira (čl. 10 i čl. 16) da se dokazivanje uporabljivosti ovakvog proizvoda provodi prema PKOK koji je sadržan u projektu (glavnom, ali koji smije biti razrađen izvedbenim projektom). U tom slučaju PKOK obavezno (osim ostalog) mora sadržavati zahtjeve vezane uz (članak 10):

- izvođačevu kontrolu izrade i ispitivanja tipa građevnog proizvoda
- nadzora proizvodnog pogona i nadzora izvođačeve kontrole građevnog proizvoda.

Tehnička svojstva tog proizvoda također se moraju specificirati u PKOK, i to navođenjem (članak 16):

- opisa traženih svojstava
- fizikalnih i drugih veličina koje građevni proizvod mora imati u vezi s traženim svojstvima
- drugog što je glede građevnog proizvoda značajno za ispunjavanje temeljnih zahtjeva za građevinu.

U ovom slučaju na gradilištu kao mjestu proizvodnje treba organizirati provedbu nekih radnji koje u pogonima inače provodi tijelo treće strane. Budući da tekst propisa ne sadrži izričitu odredbu da se pod pojmom "nadzor" podrazumijeva stručni nadzor, može se postaviti pitanje tko je zadužen za provedbu nadzora proizvodnog pogona i nadzora izvođačeve kontrole građevnog proizvoda. Logično je za te poslove odabrati stručnjake treće strane, koji imaju ovlaštenje za skupinu proizvoda koja je srodna onome koji treba nadzirati, međutim to nije obveza koja izravno proizlazi iz odredbi regulative.

3.3. Proizvodi koji se legalno prodaju u drugoj državi članici u neusklađenom području

Pretpostavimo da je odlučeno da se u građevinu ugradi proizvod koji se legalno prodaje u nekoj zemlji članici Europskog gospodarskog prostora i to u neusklađenom području, odnosno području pokrivenom nacionalnim normama. U Republici Hrvatskoj na takve se proizvode primjenjuje Zakon o građevnim proizvodima, članak 54.

Za građevne proizvode koji se prodaju u drugoj državi članici u skladu s njezinim propisima, proizvođač (zastupnik) može odabrati način stavljanja na raspolaganje na tržište Republike Hrvatske:

1. Na način da se za iste građevne proizvode dokaže da ispunjavaju zahtjeve hrvatske tehničke specifikacije u skladu sa Zakonom o građevnim proizvodima i propisima za provedbu tog Zakona. Ovaj nas slučaj vraća na označavanje "C" oznakom i izdavanje Izjave o svojstvima, pa neće dalje biti razmatran.
2. Na način da se građevni proizvod stavi na raspolaganje u skladu sa člankom 54. Zakona o građevnim proizvodima. U taj članak ugrađena je odredba o slobodi kretanja roba u neusklađenom području, u skladu s europskim zakonodavstvom odnosno Uredbom EZ br. 764/2008

(Uredba o međusobnom priznavanju, [11]). Načelo uzajamnog priznavanja sažeto je u preambuli Uredbe 764:

Država članica ne smije na svom državnom području zabraniti prodaju proizvoda koji se zakonito stavljaju na tržište u drugoj državi članici čak i ako su ti proizvodi proizvedeni u skladu s tehničkim propisima različitim od onih koji se primjenjuju na domaće proizvode.

Konkretno, u građevinu se smije ugraditi i građevni proizvod koji se zakonito prodaje u drugoj državi članici Europske unije i koji je u skladu s posebnim Zakonom kojim se uređuju građevni proizvodi stavljen na raspolaganje na tržište unutar granica Republike Hrvatske, a za koji proizvod nije sastavljena Izjava o svojstvima te koji nije označen "C" oznakom.

Tehnička svojstva takvog (neoznačenog) proizvoda moraju se specificirati u PKOK, isto kao i u slučaju 2 opisanom u prethodnom poglavlju, sukladno s člankom 17a TPGP. Osim svojstava koja su tamo navedena, PKOK koji omogućuje ugradbu proizvoda o kojemu je riječ još mora sadržavati:

- jasnu naznaku načina uporabe toga proizvoda u projektiranoj građevini,

- sigurnosne pretpostavke koje moraju biti ispunjene da bi se taj proizvod mogao ugraditi u projektiranu građevinu,
- uvjete rukovanja, skladištenja, ugradnje i trajnog odlaganja toga proizvoda u odnosu na građenje, uporabu i razgradnju projektirane građevine,
- dodatna ispitivanja svojstava bitnih značajki građevnog proizvoda i/ili drugi način dokazivanja uporabljivosti tog proizvoda za projektiranu građevinu, osobito u odnosu na zemljopisne, klimatske ili druge osobitosti lokacije na kojoj se građevina gradi i/ili osobitosti projektirane građevine glede ispunjavanja temeljnih zahtjeva, odnosno izjavu projektanta da dodatna ispitivanja i/ili drugi način dokazivanja uporabljivosti nije potreban.

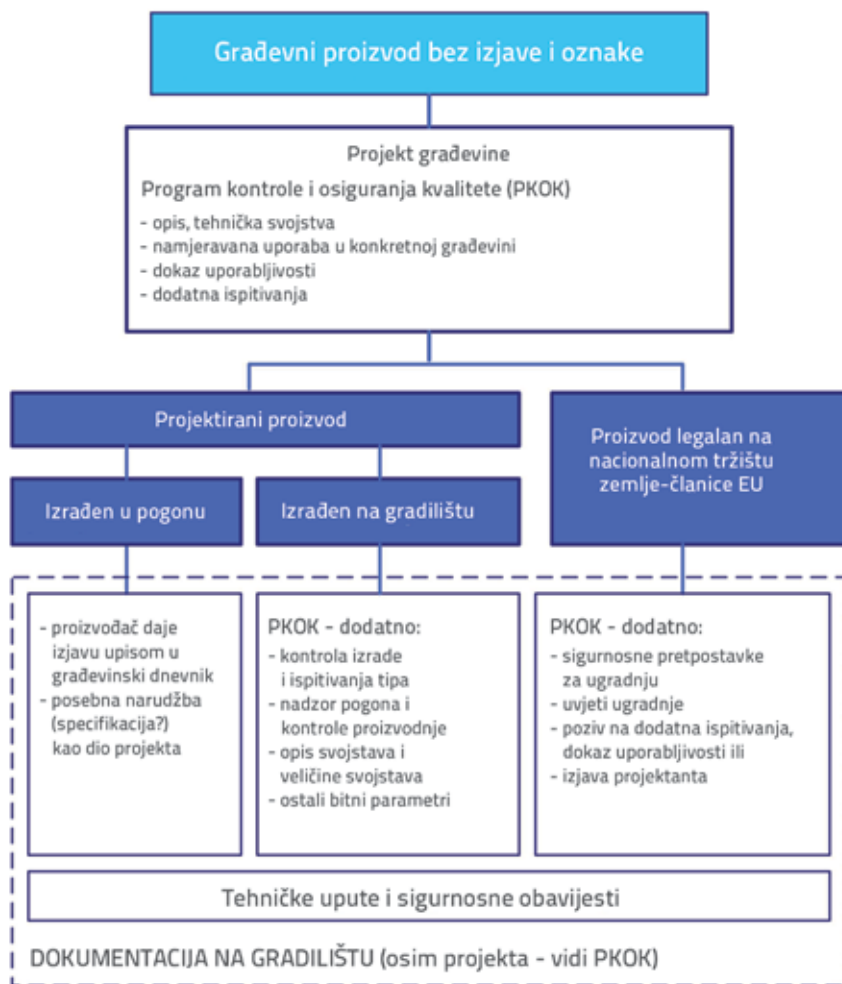
Zakonom koji je bio aktualan u trenutku pisanja rada [2] predviđeno je da se postupci vezani uz primjenu Uredbe 764 propišu Tehničkim propisom i Pravilnikom, međutim Pravilnik koji bi slijedio Zakon o građevnim proizvodima nije donesen do trenutka predaje ovog rada.

Iz navedenog možemo zaključiti da u neusklađenom području proizvoda, koji se ugrađuju u građevinu bez izjave proizvođača o svojstvima, znatna odgovornost leži na projektantu i nadzornom inženjeru. Projektant će doći u priliku ocijeniti udovoljava li proizvod deklariranim svojstvima i jesu li za primjenu u RH potrebna dodatna ispitivanja. Nadzorni inženjer ocjenjuje može li se s priloženom dokumentacijom proizvod uistinu ugraditi u građevine u matičnoj ili nekoj drugoj državi EU te jesu li svojstva proizvoda koji je stigao na gradilište u skladu s projektom. Prijedlog za razradu postupka u takvim situacijama dan je u sljedećem poglavlju.

4. Postupanje u praksi

4.1. Općenito

Pretpostavimo da na gradilište dolazi proizvod koji ima utjecaja na temeljne zahtjeve na građevine, koji nije označen propisanim oznakama ("CE" ili "C") i nema Izjavu o svojstvima. Ovakva situacija nije previše složena kada je projektant ujedno i stručnjak za određeni građevni proizvod, i kada je napravio glavni projekt dovoljno detaljan da se po njemu proizvod uistinu može napraviti, ocijeniti, ugraditi i održavati. Međutim, u praksi je situacija često bitno drugačija, jer proizvodi nisu dostatno i kvalitetno opisani u glavnom projektu ili nisu s njime potpuno

Slika 2. Dokumentiranje uporabljivosti građevnog proizvoda bez Izjave o svojstvima i oznake.

usklađeni. U takvom slučaju proizvođač, distributer ili zastupnik ima mogućnost načiniti odgovarajuću dokumentaciju kao razradu PKOK-a iz glavnog projekta tako da je ona prihvatljiva projektantu. Nakon toga, obveza je projektanta doraditi i opremiti tu dokumentaciju kao dio izvedbenog projekta. U dopuni projekta projektant bi trebao specificirati dodatna ispitivanja ili dati izjavu da drugi način dokazivanja uporabljivosti nije potreban. Izdavanje takve izjave za tvornički proizvod koji ne poznaje u svim tehničkim detaljima, za projektanta može biti vrlo problematično. Projektant je kompetentan da definira svojstva bitnih značajki proizvoda ali ne mora biti kompetentan za način dokazivanja uporabljivosti proizvoda ili za izradu tehničke specifikacije.

Kada izvođač nabavi proizvod bez oznake i Izjave o svojstvima, s namjerom da ga ugradi u građevinu, nadzorni inženjer ocjenjuje može li se on legalno ugraditi. Prijedlog procesa ocjenjivanja prikladnosti za ugradnju prikazan je u nekoliko koraka.

4.2. Prijedlog postupka

Prikazani prijedlog ističe u prvi plan ulogu nadzornog inženjera, premda je obveza izvođača "ugrađivati građevne proizvode u skladu sa Zakonom i posebnim propisima, te osigurati dokaze o svojstvima ugrađenih građevnih proizvoda u odnosu na njihove bitne značajke". Razlog za prebacivanje obveze izvođača na nadzornog inženjera je iskustvo iz prakse, s naših gradilišta, gdje nadzorni inženjer zapravo preuzima ulogu arbitra o tome koji se proizvod može ugraditi, napose u dvojbjenim slučajevima.

1. Provjera pripadnosti proizvoda neharmoniziranom području

Bez oznake i Izjave o svojstvima mogu se prihvatiti samo proizvodi za koje ne vrijedi *Uredba* [1]; dakle oni koji se nalaze u neusklađenom (neharmoniziranom) području proizvoda. Zemlje članice Europskog gospodarskog prostora nemaju iste prakse postupanja u području građevnih proizvoda, stoga je moguće da i proizvod za koji postoji usklađena tehnička specifikacija dođe na gradilište bez propisane dokumentacije.

Važeće norme proizvoda u usklađenom području nabrojene su u aktualnom izdanju *Tehničkog propisa kojim se utvrđuju tehničke specifikacije za građevne proizvode u usklađenom području* [5], a u trenutku pisanja rada bilo ih je oko 500. Za velik broj proizvoda upitno je može li odgovorna osoba na gradilištu ocijeniti odnosi li se na njih neka od usklađenih normi budući da takva ocjena podrazumijeva poznavanje normi proizvoda, dakle jedno vrlo široko područje.

2. Provjera usklađenosti s projektom građevine

Za označene proizvode projektant građevine dužan je odrediti mjerodavna svojstva prema normi proizvoda. Analogno, za proizvod bez Izjave o svojstvima i oznake svojstva bitnih značajki također moraju biti definirana u projektu. U članku 17a TPGP stoji da to mora biti u glavnom projektu građevine, ali drugi članci dopuštaju i razradu svojstava u izvedbenom projektu. Na gradilištu treba provjeriti da svojstva neoznačenog proizvoda

nisu u suprotnosti s glavnim projektom, odnosno PKOK. Osim toga, potrebno je provjeriti i da li PKOK sadrži popisom zahtijevane podatke o proizvodu:

- svojstva
- kontrolu prije ugradnje
- uvjete građenja i druge uvjete.

Ako PKOK u glavnom projektu nije potpun, treba ga nadopuniti na način da se ne mijenja tehničko rješenje dano glavnim projektom [13].

3. Provjera legalnosti proizvoda na matičnom tržištu

Glavni prateći dokument neoznačenog proizvoda je dokaz da se on zakonito prodaje u drugoj državi članici Europske unije (TPGP članak 17) i to u skladu s njenim propisima kojima se uređuju proizvodi na koje se ne odnosi *Uredba*. U praksi, to je dokument - pandan Hrvatskoj tehničkoj ocjeni popraćen dokazom da je proizvod uistinu na tržištu u državi gdje je dokument izdan. Uz takav dokument treba biti priložen i certifikat izdan od nacionalnog odobrenog tijela. Provjera certifikata može se izvršiti kroz javne registre države iz koje dolazi proizvod.

Nadzorni inženjer svakako treba nepobitno ustanoviti da je proizvod uistinu na tržištu druge države, jer smo svjedočili pokušajima da se prodaju proizvodi sa zastarjelim ili nevažećim dokumentima. Ako je taj uvjet zadovoljen, treba provjeriti je li proizvod stavljen na tržište druge članice kao građevni. Ta provjera može izgledati nepotrebno, no neke države imaju nacionalne smjernice koje pokrivaju, primjerice proizvode za ceste, koji imaju odobrenje za ugradbu, a nije izdano po propisima koje prate nacionalno područje graditeljstva, već područje prometa.

Dakle, u nekim slučajevima zadatak nadzornog inženjera da verificira (prizna) dokaz kako se proizvod zakonito prodaje u drugoj državi članici EU može biti složen.

U tom slučaju relevantne informacije o proizvodima daje Kontaktna točka države iz koje proizvod dolazi – konkretno, Kontaktna točka jamči dostupnost nacionalnih tehničkih pravila. Nadzorni inženjer može Kontaktnoj točki države članice iz koje dolazi proizvod uputiti sljedeće pitanje:

Da li je građevni proizvod (naziv) namjeravane uporabe (citat iz dokumenta) zakonito stavljen na tržište (naziv države) u skladu s nacionalnim propisima kojima se uređuju građevni proizvodi?

Kontaktne točke obvezne su dostaviti odgovor u određenom roku, a njihove adrese za svaku pojedinu državu – članicu Europskoga gospodarskog prostora objavljuje hrvatska Kontaktna točka unutar MGIPU.

4. Provjera prateće dokumentacije

Ako je proizvod građevni i zakonit, treba provjeriti da li prateća dokumentacija na hrvatskom jeziku sadrži:

- naznaku namjeravane uporabe
- značajke proizvoda
- sigurnosne obavijesti i upute o rukovanju.

Potrebno je obratiti pažnju na namjeravanu uporabu, zbog toga jer ona bitno određuje značajke proizvoda i njegovo mjesto u građevini. Neki proizvodi stavljeni su na tržište s deklariranom uporabom različitom od one koja se u građevini realizira, kako bi se pojednostavnio postupak dokumentiranja svojstava. Dakle, deklarirana namjena proizvoda iz dokumenta koji je priložen (npr. nacionalna tehnička ocjena) mora se usporediti s projektom građevine.

5. Kontrolna ispitivanja ili izjava projektanta

Ako u PKOK projektant građevine nije odredio dodatna ispitivanja neoznačenog proizvoda kojima bi se potvrdila njegova uporabljivost za određenu građevinu, potrebno je priložiti izjavu projektanta o tome da dodatna ispitivanja ili drugi način dokazivanja uporabljivosti nisu potrebni.

U svakom slučaju, interes nadzornog inženjera treba biti pronaći u projektu ili ishodi nepobitnu potvrdu projektanta kojom se potvrđuje namjera da se neoznačeni proizvod ugradi u građevinu. Budući da opisanim postupanjem projektant i nadzorni inženjer dolaze u poziciju da preuzmu odgovornost za tehničke detalje proizvoda o kojima - moguće - nemaju dovoljno znanja, može se preporučiti provedba dodatnih radnji od strane nekog ovlaštenog tijela Republike Hrvatske, kako bi se otklonile sumnje i potvrdila uporabljivost proizvoda.

5. Primjena Uredbe u drugim zemljama – članicama EU

Činjenica je da se na tržištu EU nalaze proizvodi izvan sustava ocjenjivanja i da oni mogu biti jeftiniji od proizvoda koji su uredno označeni i popraćeni odgovarajućom dokumentacijom. Takvi proizvodi obično se proizvode u istoj državi članici gdje se i većinom ugrađuju. Oni su popraćeni određenom tehničkom dokumentacijom, a često i određenim dokumentima o svojstvima ili usklađenosti, koji mogu, ali i ne moraju biti u domeni regulative koja prati građevne proizvode. Kada izvođač ili naručitelj nastoje smanjiti cijenu građevine, okreću se proizvodima koji su legalni negdje u EU ali nisu popraćeni dokumentacijom koja zadovoljava kriterije hrvatske regulative, a tada projektant i nadzorni inženjer dobivaju dodatne zadaće. Treba naglasiti da takvi proizvodi ne moraju biti manje kvalitetni od propisno označenih proizvoda. Oznaka "CE" ili nacionalna oznaka ne jamči kvalitetu već usklađenost s deklariranim svojstvima.

Činjenica je da u mnogim zemljama – članicama EU, osim univerzalne "CE" oznake, u praksi postoje i nacionalni sustavi označavanja građevnih proizvoda. U izvještaju [14] navedene su 32 nacionalne oznake iz deset zemalja članica (samo Njemačka ima devet nacionalnih sustava označavanja). Postavljanje tih oznaka uobičajeno se deklarira kao dragovoljno, kao dodatna radnja koju proizvođač može ali i ne mora provesti.

Prema Uredbi, oznaka "CE" predstavlja jedinu oznaku kojom se potvrđuje usklađenost građevnog proizvoda s objavljenim svojstvom, naravno, ako je proizvod obuhvaćen nekom od usklađenih tehničkih specifikacija. Međutim, u predtekstu iste Uredbe, točka 33, navodi se da je dopušteno koristiti i

druge oznake, pod uvjetom da one pomažu unapređenju zaštite korisnika proizvoda i da nisu obuhvaćene usklađenim zakonodavstvom. Konkretno, Uredba ne dopušta korištenje oznaka za uključivanje onih značajki proizvoda koje su uključene u usklađenu tehničku specifikaciju.

U praksi, neke nacionalne oznake postaju praktički obavezne, jer se bez njih proizvodi, inače uredno označeni prema regulativi EU, na gradilištima dotične države ne mogu ugraditi. Proizvodima bez nacionalnih, po nazivu dragovoljnih a u praksi obaveznih oznaka može se trgovati, ali se njihova ugradnja kosi s pravilima koja su propisana, primjerice u sustavu javne nabave ili ih nameću osiguravajuća društva, ili ih internim pravilnicima donose veliki javni naručitelji. Ova situacija pogoduje velikim proizvođačima, kao i etabliranim nacionalnim tvrtkama na području njihove države, a ograničava mogućnosti manjih proizvođača koji se pribijaju na tržišta drugih zemalja – članica EU.

U izvještaju sastavljenom 2016. godine za Europsku komisiju, a na temu rezultata ostvarenih provedbom Uredbe, navodi se, između ostalog, sljedeći zaključak:

Za sada provedbu Uredbe (CPR) prati mali broj novih tržišnih mogućnosti za proizvođače (kao što je olakšano prekogranično trgovanje), a još uvijek prisutni nacionalni zahtjevi za dodatna ispitivanja proizvoda spominju se kao barijera ostvarenju funkcionalnog jedinstvenog tržišta za građevne proizvode [12].

6. Zaključak

U građevine se ugrađuje sve više elemenata koji su načinjeni u procesu tvorničke proizvodnje i potpadaju pod definiciju građevnih proizvoda. U nastojanju prema realizaciji principa zajedničkog tržišta, europska regulativa utvrđuje uvjete za stavljanje na tržište građevnih proizvoda u usklađenom području. U neusklađenom području proizvoda vrijedi nacionalna – hrvatska regulativa, koja je u skladu s europskom (slijedi ista načela). U praksi na gradilištima javljaju se situacije u kojima je potrebno odlučiti može li se neki proizvod ugraditi s obzirom na prateću dokumentaciju. Osoblje na gradilištu, bez potpore tijela treće strane, odnosno stručnjaka za građevni proizvod, često je pred dilemama koje prelaze njihove kompetencije.

Odredbe važeće zajedničke - europske regulative u mnogim državama članicama nadograđene su pravilnicima ili smjernicama koje su stvorile dodatne barijere u prekograničnom trgovanju unutar EU. U Republici Hrvatskoj postoji prostor za unapređenje regulative na području građevnih proizvoda, budući da se u praksi javljaju slučajevi gdje je teško odrediti može li se proizvod legalno ugraditi ili ne može.

Pri izradi novih nacionalnih pravilnika i smjernica treba uzeti u obzir interese domaćih proizvođača, koliko god je to moguće unutar pravnog okvira Unije. Neke zemlje – članice primjerom pokazuju da se može urediti nacionalno tržište stvarajući poslovno okruženje u kojem je moguć opstanak i razvitak manjih proizvođača. Veliku ulogu pri tome imaju državnja tijela, no samo u suradnji s tijelima treće strane, koja mogu dati kompetentne odgovore u slučajevima uvođenja i primjene određenih nacionalnih pravila kao i kod primjene europske regulative.

LITERATURA

- [1] Uredba (EU) br. 305/2011 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. ožujka 2011. koja propisuje usklađene uvjete trgovanja građevnim proizvodima i ukida Direktivu Vijeća 89/106/EEZ; Službeni list Europske unije L 88, 4.4.2011.
- [2] Zakon o građevnim proizvodima, "Narodne novine" broj 76/13., 30/14., 130/17 i 39/19.
- [3] Zakon o gradnji, NN 153/13, 20/17 i 39/19
- [4] Supporting study for the Review of the Construction Products Regulation: Impact Assessment; Published: 2018-11-20, Corporate Authors: Danish Technological Institute (DTI); Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs (European Commission); Global Data Collection Company (GDCC); Joint Institute for Innovation Policy (JIIP); VVA Economics & Policy; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/57fd5ffa-ed41-11e8-b690-01aa75ed71a1/language-en> (31.12.2019.)
- [5] Tehnički propis kojim se utvrđuju tehničke specifikacije za građevne proizvode u usklađenom području "Narodne novine" broj 4/15., 24/15., 93/15., 133/15., 36/16., 58/16., 104/16., 28/17., 88/17., 29/18. i 43/19.
- [6] Tehnički propis o građevnim proizvodima, "Narodne novine" broj 35/18. i 104/19.
- [7] Fučić, L.: Propisi o uporabljivosti građevnih proizvoda, GRAĐEVINAR, 57 (2005) 5
- [8] Nando (New Approach Notified and Designated Organisations) Information System, <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/nando/index.cfm>
- [9] Oznaka CE za građevne proizvode - korak po korak, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/12309?locale=hr>
- [10] Tehnički propis za građevinske konstrukcije, "Narodne novine" broj 17/17.
- [11] Uredba (EZ) br. 764/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. srpnja 2008. o utvrđivanju postupaka koji se odnose na primjenu određenih nacionalnih tehničkih propisa na proizvode koji se zakonito stavljaju na tržište u drugoj državi članici i o stavljanju izvan snage Odluke br. 3052/95/EZ, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX%3A32008R0764>
- [12] RPA. (2015). Analysis of the Implementation of the Construction Products Regulation, Topical Report #3, National Certifications/Quality Marks, prepared for DG GROW
- [13] Pravilnik o obveznom sadržaju i opremanju projekata građevina, NN 118/19